

DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2026-59-1>

УДК 658; 334.02

**Бурак В.Г.**

*докторка педагогічних наук, професорка,  
завідувачка кафедри готельно-ресторанного  
та туристичного бізнесу  
Херсонського державного університету  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5097-6536>  
E-mail: [burak\\_valia@ukr.net](mailto:burak_valia@ukr.net)*

## ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ КРАФТОВИХ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті здійснено теоретичне обґрунтування й систематизацію економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв в умовах післявоєнного відновлення економіки України. Визначено сутність економічних механізмів та обґрунтовано їхні складові: фінансово-інвестиційну, податково-регуляторну, інноваційно-технологічну, маркетингову, кластерно-коопераційну, кадрово-освітню, еколого-економічну й інституційну. Окреслено пріоритетні напрями їхнього вдосконалення, що передбачають розвиток фінансової підтримки, цифровізацію, інноваційне оновлення виробництва, екологізацію, кластеризацію й гармонізацію із європейськими стандартами. Доведено, що комплексне застосування зазначених механізмів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності крафтових підприємств, розвитку регіональної економіки, зміцненню продовольчої безпеки й ефективному післявоєнному відновленню України.

**Ключові слова:** крафтові харчові виробництва, економічні механізми, післявоєнне відновлення, регіональний економічний розвиток, мале й середнє підприємництво, локальне виробництво, конкурентоспроможність, сталий розвиток, інновації, інвестиційна підтримка, кластерний розвиток, європейська інтеграція.

### **Burak Valentyna. ECONOMIC MECHANISMS OF DEVELOPMENT OF CRAFTS FOOD PRODUCTION IN THE CONDITIONS OF POST-WAR ECONOMY RECOVERY OF UKRAINE**

The article substantiates and systematizes the economic mechanisms for the development of craft food production in the context of Ukraine's post-war economic recovery. The relevance of the study is determined by the need to strengthen regional economies, support small and medium-sized enterprises, restore production capacity, and ensure sustainable economic growth under structural transformation. Craft food production is considered an important driver of local development due to its ability to create high value-added products, stimulate entrepreneurship, generate employment, promote efficient use of local resources, and increase regional competitiveness. The study identifies the essential characteristics of economic mechanisms adapted to the specific features of craft food enterprises. It is established that their effective development depends on the integrated functioning of financial and investment, regulatory, innovation, technological, environmental, marketing, cluster, educational, and institutional mechanisms. Their interaction creates favorable conditions for business sustainability, technological modernization, investment attraction, and market expansion. Priority directions for improving these mechanisms are determined with regard to current economic challenges, regional development needs, European integration, and sustainable development principles. These include expanding financial support, improving the regulatory environment, accelerating digital transformation, strengthening cluster cooperation, promoting environmentally responsible production, developing human capital, and enhancing local brands through modern marketing tools. The scientific novelty of the study lies in the comprehensive systematization of economic mechanisms for craft food production as an integrated model that combines financial, technological, organizational, environmental, educational, and institutional instruments. The practical significance of the results is related to their application in developing national and regional policies for supporting craft enterprises, implementing post-war recovery strategies, and increasing the long-term competitiveness of Ukraine's craft food sector.

**Key words:** craft food production, economic mechanisms, post-war recovery, regional economic development, small and medium-sized enterprises, local production, competitiveness, sustainable development, innovation, investment support, cluster development, European integration.

**Постановка проблеми.** Післявоєнне відновлення економіки України є одним із ключових стратегічних завдань державної політики, що передбачає реконструкцію зруйнованої інфраструктури, формування нової моделі економічного розвитку, заснованої на принципах інноваційності, конкурентоспроможності, сталості й регіональної збалансованості. У цих умовах особливого значення набуває розвиток малого й середнього підприємництва, яке забезпечує гнучкість економічної системи, сприяє створенню нових робочих місць, активізує підприємницьку ініціативу населення та формує додану вартість на місцевому рівні. Одним із найбільш перспективних сегментів сучасної економіки є крафтові харчові виробництва, які поєднують традиційні технології, локальні ресурси, інноваційні підходи до виробництва продукції й високі стандарти якості.

Особливістю крафтового сектору є його мультиплікативний вплив на розвиток територіальних громад. Такі підприємства стимулюють розвиток фермерських господарств, підтримують локальні ланцюги створення вартості, сприяють зайнятості населення, збереженню традиційних технологій виробництва харчових продуктів, популяризації гастрономічної культури регіонів і розвитку гастрономічного туризму. Крім економічного ефекту, крафтові виробництва виконують важливу соціальну функцію, сприяючи відновленню підприємницької активності в постраждалих регіонах, інтеграції ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших соціальних груп у підприємницьке середовище.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв в умовах післявоєнного відновлення економіки України представлені низкою публікацій. Означена проблематика останніми роками посідає важливе місце у вітчизняних економічних дослідженнях, що зумовлено необхідністю диверсифікації національної економіки, підтримки малого підприємництва, розвитку локальних виробничих систем і формування нових моделей регіонального економічного зростання. Особливої актуальності ця тематика набула в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення України, коли крафтові виробництва розглядаються як один із перспективних чинників забезпечення економічної стійкості територіальних громад, розвитку локального підприємництва та

підвищення продовольчої безпеки держави [3; 7; 9; 11].

Теоретико-методологічні засади розвитку крафтового виробництва рослинної продукції розроблено в наших попередніх дослідженнях, у яких обґрунтовано сучасне трактування поняття «крафтове виробництво», визначено його ключові ознаки, проаналізовано сучасні світові тенденції функціонування крафтового сектору та окреслено перспективи його розвитку в Україні. Нами доведено, що крафтові виробництва є важливим інструментом підвищення доданої вартості сільськогосподарської продукції, розвитку локальної економіки та зміцнення конкурентних позицій малих виробників [1]. У подальших дослідженнях зацентровано увагу на впровадженні інноваційних технологій виробництва крафтової продукції, зокрема овочевих і фруктових чипсів, обґрунтовано необхідність поєднання сучасних технологічних рішень зі збереженням біологічної цінності продукції як важливої складової її ринкової конкурентоспроможності [2].

Економічний потенціал розвитку крафтових харчових виробництв у контексті регіонального розвитку висвітлено в спільній з А. Сорокіною праці. Доведено, зокрема, що функціонування підприємств крафтового сектору позитивно впливає на економічне зростання регіонів, створення нових робочих місць, розвиток малого підприємництва й локальних виробничих ланцюгів. Особливу увагу приділено взаємозв'язку між професійною освітою і кадровим забезпеченням розвитку крафтової економіки, що набуває особливого значення в умовах післявоєнного відновлення України [3].

Методологічні засади формування конкурентних стратегій сучасних підприємств, механізми інноваційного розвитку, управління конкурентоспроможністю й адаптації бізнесу до кризових умов розкрито в колективній монографії за редакцією Т. Гринько. Представлені авторами підходи створюють теоретичне підґрунтя для розроблення економічних механізмів функціонування підприємств крафтового сектору, хоча специфіка саме крафтових харчових виробництв у роботі не є предметом окремого дослідження [4].

Проблеми розвитку крафтової діяльності в Україні комплексно проаналізовано Л. Калініченко. Авторка визначає основні стримувальні чинники розвитку крафтового підприємництва, серед яких недосконалість нормативно-правового забезпечення,

обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатній рівень державної підтримки та складність просування продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Науковиця наголошує на необхідності формування сприятливого інституційного середовища для розвитку малого виробництва [5].

Окремий напрям сучасних досліджень становить аналіз взаємозв'язку крафтового виробництва із розвитком туристичної сфери. Так, О. Комліченко, А. Живець і В. Наконечна обґрунтовують роль крафтових виробництв у формуванні туристичної привабливості регіонів, розвитку гастрономічного туризму та створенні локальних брендів, що позитивно впливає на соціально-економічний розвиток територій [6]. Подібної позиції дотримуються Н. Прилепа, Т. Томаля та Н. Антошкова, які розглядають використання крафтової продукції як один із чинників підвищення конкурентоспроможності сучасного ресторанного бізнесу й формування унікальної гастрономічної пропозиції [10].

Стратегічне значення крафтового виробництва для розвитку національної економіки розкриває Т. Мірзоева, яка визначає цей сектор одним із перспективних напрямів структурної модернізації агропродовольчого комплексу України. Авторка підкреслює його роль у диверсифікації виробництва, розвитку локальних ринків, створенні продукції з високою доданою вартістю та зміцненні економічної стійкості держави [7].

Питання технологічної модернізації харчових виробництв, використання екологічно безпечних технологій, ресурсозбереження й виробництва функціональних харчових продуктів розглянуто в навчальному посібникові «Модернізація харчових виробництв. «Зелені» аспекти крафтових технологій функціональних харчових продуктів». Автори обґрунтовують доцільність упровадження принципів «зеленої» економіки й екологічно орієнтованих технологій як важливого напрямку забезпечення довгострокової конкурентоспроможності крафтових виробництв [8].

Організаційно-економічні механізми післявоєнного розвитку територіальних громад досліджено в колективній монографії за редакцією А. Вдовічена, де значну увагу приділено питанням активізації підприємницької діяльності, розвитку місцевої економіки, залучення інвестицій й відновлення виробничого потенціалу регіонів [9].

Водночас В. Рибачек обґрунтовує необхідність розвитку крафтового виробництва як інноваційної моделі післявоєнного відновлення аграрного сектору, акцентуючи увагу на державній підтримці локальних виробників, розвитку кооперації та стимулюванні підприємницьких ініціатив [11].

Роль локальних агропромислових ринків у забезпеченні економічного розвитку територій після завершення воєнних дій досліджують К. Соколюк та І. Соколюк. Автори доводять, що розвиток локального виробництва продовольства є важливою передумовою відновлення регіональної економіки, розширення внутрішнього ринку, підтримки малого бізнесу й розвитку суміжних галузей господарства [12].

Таким чином, аналіз сучасних наукових праць свідчить про значний інтерес дослідників до проблем розвитку крафтового виробництва, його технологічних, організаційних, освітніх, туристичних і регіонально-економічних аспектів [1–12]. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання комплексного формування економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв саме в умовах післявоєнного відновлення економіки України. Подальших досліджень потребують інструменти державного стимулювання, фінансово-кредитного забезпечення, інвестиційної підтримки, розвитку кластерних моделей, цифровізації бізнес-процесів, формування локальних ланцюгів створення доданої вартості й оцінювання ефективності реалізації економічної політики щодо підприємств крафтового сектору.

**Постановка завдання.** Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні й систематизації економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв в умовах післявоєнного відновлення економіки України, визначенні пріоритетних напрямів їхнього вдосконалення з урахуванням сучасних викликів, потреб регіонального розвитку, європейської інтеграції й забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств крафтового сектору.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Післявоєнне відновлення економіки України, безперечно, потребуватиме формування нової моделі економічного розвитку, яка базуватиметься на принципах інноваційності, конкурентоспроможності, децентралізації, сталого розвитку й інтеграції до європейського економічного простору. У цьому контексті крафтові

харчові виробництва набувають особливого значення в ролі найбільш перспективного сектору малого підприємництва, здатного забезпечувати створення доданої вартості, розвиток локальних виробничих систем, зайнятість населення й економічну стійкість територіальних громад. Нами зазначено [1], що сучасне крафтове виробництво поєднує традиційні технології, використання місцевої сировини, інноваційні підходи до організації виробництва й орієнтацію на виготовлення високоякісної продукції з унікальними споживчими властивостями.

У сучасній економічній науці *економічний механізм розвитку підприємства* розглядається як сукупність взаємопов'язаних економічних важелів, методів, інструментів, стимулів та інституційних умов, які забезпечують ефективне функціонування суб'єктів господарювання. У колективній монографії за редакцією Т. Гринько підкреслюється, що ефективність розвитку сучасних бізнес-структур визначається комплексною взаємодією фінансових, інвестиційних, організаційних, інноваційних та управлінських механізмів, здатних забезпечити довгострокову конкурентоспроможність підприємств [4]. З огляду на специфіку крафтового виробництва зазначене положення потребує адаптації до особливостей функціонування малих виробників харчової продукції.

На думку Л. Калініченко, розвиток крафтового підприємництва в Україні стимулюється низкою економічних та інституційних чинників, серед яких недостатня державна підтримка, складність доступу до фінансових ресурсів, недосконалість нормативно-правового забезпечення, обмежені можливості інвестиційного фінансування та нерозвиненість системи просування продукції [5]. Саме тому економічні механізми розвитку крафтових харчових виробництв повинні мати комплексний характер і поєднувати інструменти державного регулювання, ринкового стимулювання й місцевого економічного розвитку.

Із позицій системного підходу економічні механізми розвитку крафтових харчових виробництв доцільно систематизувати за їхнім функціональним призначенням. Тож нами визначено такі механізми: фінансово-інвестиційний, податково-регуляторний, інноваційно-технологічний, еколого-економічний, кластерно-коопераційний, маркетингово-збутовий, кадрово-освітній, інституційний. Розглянемо їх детальніше.

Насамперед істотне значення має *фінансово-інвестиційний механізм*, який забезпечує ресурсну основу функціонування підприємств. До його складу належать державні грантові програми, пільгове кредитування, механізми компенсації відсоткових ставок, мікрофінансування, інвестиційні фонди, міжнародна технічна допомога, венчурне фінансування й державно-приватне партнерство. В. Рибачек наголошує, що саме доступність фінансових ресурсів є однією з головних передумов післявоєнного розвитку крафтового агровиробництва, оскільки дозволяє швидко відновлювати виробничі потужності та стимулювати підприємницьку активність населення [11].

Другим елементом системи виступає податково-регуляторний механізм, який охоплює спрощення дозвільних процедур, удосконалення системи оподаткування малого бізнесу, цифровізацію адміністративних послуг, дерегуляцію підприємницької діяльності й гармонізацію національних стандартів із законодавством Європейського Союзу. Л. Калініченко обґрунтовує, що саме інституційне середовище визначає темпи розвитку крафтового сектору та його інвестиційну привабливість [5].

Наступною складовою є *інноваційно-технологічний механізм*, який забезпечує модернізацію виробництва, впровадження сучасних технологій переробки сировини, цифрових систем управління виробничими процесами, автоматизацію окремих операцій та підвищення якості продукції. Нами доведено, що конкурентоспроможність крафтової продукції безпосередньо залежить від здатності виробників поєднувати традиційні технології з інноваційними методами переробки для забезпечення максимального збереження біологічної цінності продукції [2].

Особливе місце в структурі економічних механізмів посідає еколого-економічний механізм, який ґрунтується на впровадженні ресурсозберігальних технологій, принципів циркулярної економіки, мінімізації виробничих відходів, використанні відновлюваних джерел енергії й екологічно безпечного пакування продукції. Автори навчального посібника «Модернізація харчових виробництв. «Зелені» аспекти крафтових технологій функціональних харчових продуктів» (І. Савченко, В. Кавара, О. Ройко, Л. Стешенко) підкреслюють, що екологізація виробничих процесів нині є екологічною вимогою, і – що важливо – конкурентною перевагою підприємств харчової промисловості [8].

У сучасних умовах значного розвитку набуває *кластерно-коопераційний механізм*, який передбачає інтеграцію виробників сировини, переробних підприємств, закладів освіти, наукових установ, туристичних організацій, органів місцевого самоврядування й логістичних компаній. Така взаємодія створює локальні економічні екосистеми, сприяє формуванню нових робочих місць, підвищенню інноваційної активності підприємств і розвитку регіональної економіки (В. Бурак та А. Сорокіна [3]).

Важливою складовою виступає *маркетингово-збутовий механізм*, який охоплює формування локальних брендів, розвиток географічних зазначень походження продукції, цифровий маркетинг, електронну комерцію, маркетплейси й сучасні комунікаційні технології. О. Кюмліченко, А. Живець і В. Наконечна обґрунтовують, що саме використання локальних брендів і гастрономічної ідентичності територій значно підвищує туристичну привабливість регіонів та стимулює розвиток малого підприємництва [6]. Аналогічної позиції дотримуються Н. Прилепа, Т. Томаля й Н. Антошкова, які підкреслюють, що використання крафтової продукції формує унікальну конкурентну перевагу підприємств ресторанного бізнесу [10].

Окремого значення набуває *кадрово-освітній механізм*, спрямований на підготовку фахівців, здатних здійснювати технологічну, підприємницьку, маркетингову й управлінську діяльність у сфері крафтових виробництв. Професійна освіта повинна бути інтегрована з потребами регіонального ринку праці та забезпечувати підготовку кадрів згідно із сучасними вимогами локальної економіки (В. Бурак та А. Сорокіна [3]).

В умовах післявоєнного відновлення ключову роль відіграє *інституційний механізм*, який забезпечує взаємодію органів державної влади, територіальних громад, бізнес-асоціацій, міжнародних донорських організацій, фінансових установ та агенцій регіонального розвитку. У колективній монографії за редакцією А. Вдовічена наголошується, що ефективність післявоєнного розвитку територій значною мірою залежить від координації діяльності всіх інституційних суб'єктів, розвитку місцевого підприємництва, залучення інвестицій і реалізації стратегій регіонального розвитку [9].

Стратегічний вимір розвитку крафтових харчових виробництв обґрунтовує Т. Мірзоева, яка визначає розвиток цього сектору пріоритетним напрямом структурної модер-

нізації національної економіки. На думку дослідниці, розвиток крафтового виробництва сприяє диверсифікації агропродовольчого сектору, створенню продукції з високою доданою вартістю, розвитку локальних ринків і зміцненню економічної безпеки держави [7]. Доповнюють цей підхід К. Соколюк та І. Соколюк, які доводять, що розвиток локальних агропромислових ринків є одним із визначальних чинників післявоєнного відновлення економіки регіонів, підвищення їхньої інвестиційної привабливості й забезпечення продовольчої безпеки [12].

Тож *економічні механізми розвитку крафтових харчових виробництв* являють собою інтегровану багаторівневу систему фінансово-інвестиційних, податково-регуляторних, інноваційно-технологічних, еколого-економічних, кластерно-коопераційних, маркетингово-збутових, кадрово-освітніх та інституційних інструментів. Їхнє комплексне застосування створює необхідні передумови для підвищення конкурентоспроможності крафтових підприємств, розвитку локальних економічних екосистем, активізації підприємницької діяльності та забезпечення ефективного післявоєнного відновлення економіки України [3; 4; 7; 9; 11].

Ефективність економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв значною мірою визначається їхньою здатністю адаптуватися до сучасних соціально-економічних викликів, глобальних трансформацій і стратегічних пріоритетів державної економічної політики. У післявоєнний період удосконалення таких механізмів має бути спрямоване як на відновлення виробничого потенціалу підприємств, так і на створення сприятливого середовища для їхнього довгострокового інноваційного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та інтеграції до європейського економічного простору.

Здійснений аналіз наукових праць українських дослідників уможлиблює визначення нами пріоритетних напрямів удосконалення економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв в умовах післявоєнного відновлення економіки України з урахуванням сучасних викликів, потреб регіонального розвитку, європейської інтеграції й забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств крафтового сектору.

Першочерговим напрямом вважаємо *формування сучасної системи фінансової підтримки крафтових виробництв*. Ідеться

передусім про диверсифікацію джерел фінансування, розширення доступу до пільгового кредитування, грантових програм, інвестиційних фондів, механізмів гарантування кредитів і програм мікрофінансування. Особливого значення набуває створення спеціалізованих фінансових інструментів, орієнтованих саме на малі підприємства харчового сектору, які характеризуються високим інноваційним потенціалом, але водночас мають обмежені можливості залучення власного капіталу.

Другим стратегічним напрямом убачаємо *вдосконалення регуляторного середовища*. Його реалізація передбачає подальшу цифровізацію адміністративних процедур, спрощення дозвільної системи, скорочення бюрократичних бар'єрів, удосконалення механізмів сертифікації продукції, гармонізацію національних технічних регламентів із європейськими стандартами та формування прозорої системи державного контролю. Це сприятиме зменшенню трансакційних витрат підприємств і підвищенню привабливості ведення підприємницької діяльності.

Одним із ключових напрямів удосконалення економічних механізмів, на нашу думку, є *стимулювання інноваційно-технологічного розвитку*. Його зміст полягає у впровадженні сучасного технологічного обладнання, автоматизації виробничих процесів, використанні цифрових платформ управління підприємством, розвитку електронної комерції, застосуванні технологій простежуваності продукції й сучасних систем контролю якості. При цьому технологічна модернізація повинна поєднуватися зі збереженням автентичності крафтової продукції, її традиційної рецептури й унікальних споживчих характеристик.

Не менш важливим напрямом є *розвиток екологічно орієнтованої моделі виробництва*. Підприємства крафтового сектору мають поступово переходити до використання енергоефективних технологій, ресурсозберігаючих виробничих процесів, відновлюваних джерел енергії, екологічного пакування й принципів циркулярної економіки. Такий підхід забезпечуватиме зниження виробничих витрат, відповідність сучасним міжнародним вимогам щодо екологічної відповідальності бізнесу.

Особливого значення набуває *формування регіональних виробничих кластерів*, які об'єднуватимуть виробників сировини, переробні підприємства, логістичні компанії, наукові установи, заклади освіти,

туристичні організації, торговельні мережі й органи місцевого самоврядування. Кластерна взаємодія забезпечує синергію ресурсів, прискорює трансфер інновацій, сприяє скороченню виробничих витрат, розвитку локальних ланцюгів доданої вартості та підвищенню економічної стійкості територій.

Пріоритетним напрямом, на нашу думку, є також *розвиток сучасних маркетингових механізмів*. Доцільним є створення регіональних брендів, просування продукції через цифрові канали збуту, використання маркетингових платформ, електронних торговельних майданчиків, соціальних мереж, механізмів географічного маркування й програм популяризації локальної продукції. Формування позитивної репутації українських крафтових виробників сприятиме розширенню внутрішнього ринку та підвищенню експортного потенціалу галузі.

Важливою складовою модернізації економічних механізмів є розвиток людського капіталу. Це передбачає оновлення змісту професійної освіти, підготовку майбутніх фахівців нового покоління, розвиток підприємницьких, управлінських, цифрових і технологічних компетентностей, розширення програм дуальної освіти, стажування на виробництві й системи безперервного професійного розвитку персоналу.

Окремої уваги потребує також удосконалення *механізмів інституційної підтримки підприємництва*. Доцільним є розвиток мережі регіональних центрів підтримки малого бізнесу, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, консультаційних служб, платформ міжнародної співпраці й інституцій, що забезпечують інформаційну, юридичну, фінансову та експортну підтримку підприємств крафтового сектору.

У контексті європейської інтеграції стратегічним напрямом виступає *гармонізація діяльності крафтових виробництв із принципами та практиками Європейського Союзу*. Це охоплює впровадження міжнародних систем управління якістю й безпечністю харчових продуктів, розвиток культури простежуваності виробництва, дотримання екологічних стандартів, підтримку інноваційної діяльності, розвиток сімейного підприємництва, кооперації й локальних виробничих мереж. Такий підхід створює передумови для інтеграції українських виробників до європейських ринків, розширення експортних можливостей і зміцнення міжнародної конкурентоспроможності.

І насамкінець – важливий у контексті нинішніх воєнних реалій України – *упро-*

вадження механізмів стратегічного управління ризиками, що враховують сучасні виклики післявоєнного розвитку. До них належать ризики порушення логістичних ланцюгів, дефіциту трудових ресурсів, нестабільності енергозабезпечення, інфляційних процесів, кліматичних змін і посилення міжнародної конкуренції. Формування системи ризик-менеджменту дозволить підвищити адаптивність підприємств до зовнішніх змін та забезпечити безперервність їхнього функціонування.

Тож удосконалення економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв має здійснюватися на засадах комплексності, системності й довгострокової стратегічної орієнтації. Поєднання фінансових, інституційних, інноваційних, технологічних, екологічних, кадрових, маркетингових і кластерних інструментів створює підґрунтя для формування сучасної моделі розвитку крафтового сектору, здатної забезпечити його високу конкурентоспроможність, економічну стійкість, інтеграцію до європейського економічного простору й вагомий внесок у післявоєнне відновлення економіки України.

**Висновки.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що розвиток крафтових харчових виробництв є одним зі стратегічних напрямів структурної модернізації економіки України в умовах післявоєнного відновлення. На відміну від великого промислового виробництва, крафтовий сектор характеризується високою адаптивністю до змін ринкового середовища, здатністю оперативно реагувати на потреби споживачів, ефективно використовувати місцеві ресурси, створювати продукцію з високою доданою вартістю та забезпечувати розвиток локального підприємництва. Це визначає його вагомий роль у відновленні економічного потенціалу територіальних громад, диверсифікації агропродовольчого виробництва, створенні нових робочих місць і зміцненні продовольчої безпеки держави.

Теоретичне узагальнення наукових підходів дало змогу визначити економічні механізми розвитку крафтових харчових виробництв як інтегровану систему фінансово-інвестиційних, податково-регуляторних, інноваційно-технологічних, еколого-економічних, кластерно-коопераційних, маркетингово-збутових, кадрово-освітніх та інституційних інструментів, узаємодія яких забезпечує ефективне функціонування й довгостроковий розвиток підприємств крафтового сектору. Наукова систематизація цих

механізмів дозволяє розглядати їх не в ролі сукупності окремих заходів державної підтримки, а як цілісну багаторівневу модель економічного регулювання, спрямовану на формування сприятливого підприємницького середовища.

Обґрунтовано, що вдосконалення економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв має здійснюватися на засадах комплексності, інноваційності, регіональної орієнтованості й відповідності європейським стандартам ведення бізнесу. Пріоритетними напрямками визначено розширення доступу підприємств до фінансових ресурсів, удосконалення регуляторної політики, цифрову трансформацію виробничих і управлінських процесів, розвиток кластерної взаємодії, підтримку інновацій, екологізацію виробництва, формування сучасної системи професійної підготовки кадрів, розвиток локальних брендів та цифрових каналів просування продукції. Їхня комплексна реалізація сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості підприємств, зміцненню їхніх конкурентних позицій на внутрішньому й зовнішньому ринках та інтеграції до європейського економічного простору.

Практична цінність результатів дослідження полягає в можливості використання запропонованих теоретичних положень і систематизованих економічних механізмів під час формування державної та регіональної політики підтримки малого підприємництва, розроблення програм післявоєнного відновлення територіальних громад, стратегій розвитку агропродовольчого сектору, а також у діяльності суб'єктів крафтового виробництва щодо підвищення ефективності господарювання. Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з розробленням методичного інструментарію оцінювання ефективності економічних механізмів розвитку крафтових харчових виробництв, побудовою моделей їхньої фінансової стійкості, дослідженням впливу цифрової трансформації на економічні результати діяльності підприємств та обґрунтуванням механізмів інтеграції українських крафтових виробників до європейських і світових ринків продовольчої продукції.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бурак В.Г. Крафтове виробництво рослинної продукції: концептуальні підходи й сучасні тенденції розвитку. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»).

2025. Вип. 9(50). С. 321–334. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9\(50\)-321-334](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9(50)-321-334)
2. Бурак В.Г. Особливості технології виробництва крафтових овочевих і фруктових чипсів зі збереженням біологічної цінності. *Наукові перспективи*. 2025. № 9(63). С. 709–720. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-709-720](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-709-720)
  3. Бурак В.Г., Сорокіна А.М. Вплив розвитку крафтових харчових виробництв на економіку регіону: роль професійної освіти у формуванні локальних кадрів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2026. №3(27). С. 52–58. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2026-58-7>
  4. Економічні детермінанти та конкурентні стратегії розвитку сучасних бізнес-структур : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2024. 424 с. URL: [https://philpapers.org/archive/GRYLMH.pdf?\\_cf\\_chl\\_f\\_tk=wjE73PfGLBXsLcaFmdWN8E9dFeSjhdXL17MTiwuJwqc-1783011834-1.0.1.1-mzErm\\_W6qI0NA3Hc36hppDQg7H.Or8Zy7v2JjRSaUf0](https://philpapers.org/archive/GRYLMH.pdf?_cf_chl_f_tk=wjE73PfGLBXsLcaFmdWN8E9dFeSjhdXL17MTiwuJwqc-1783011834-1.0.1.1-mzErm_W6qI0NA3Hc36hppDQg7H.Or8Zy7v2JjRSaUf0)
  5. Калініченко Л.Л. Проблеми розвитку крафтової діяльності в Україні. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2022. № 5 (63). С. 26–33. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.05.2022.3>. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7492913>
  6. Комліченко О.О., Живець А.М., Наконечна В.І. Крафтове виробництво як джерело розвитку туристичної галузі регіону. *Економічний простір*. 2023. № 188. С. 37–40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-6>
  7. Мірзоєва Т. Крафтове виробництво як один із векторів стратегічного розвитку національної економіки. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Економіка, управління та фінанси»*. 2025. № 4. С. 120–125. DOI: [10.32782/pdau.eco.2025.4.17](https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2025.4.17)
  8. Модернізація харчових виробництв. «Зелені» аспекти крафтових технологій функціональних харчових продуктів : навч. посіб / укладачі І. Савченко, В. Кавара, О. Ройко, Л. Стешенко, О. Ройко. 2025. 126 с. URL: [https://hotelschool.lv/wp-content/uploads/2025/02/VPC\\_Toolkit\\_Craft-Technologies\\_compressed.pdf](https://hotelschool.lv/wp-content/uploads/2025/02/VPC_Toolkit_Craft-Technologies_compressed.pdf)
  9. Організаційно управлінські основи розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Вдовічена А.А. Чернівці : Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, 2025. 276 с. URL: [http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/3081/1/Organizational\\_management\\_fundamentals\\_mono.pdf](http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/3081/1/Organizational_management_fundamentals_mono.pdf)
  10. Прилепа Н., Томаля Т., Антошкова Н. Особливості крафтового виробництва в ресторанному бізнесі. *Development Service Industry Management*. 2024. № 3. С. 291–295. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(44\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(44))
  11. Рибачек В. К. Деякі аспекти розвитку крафтового виробництва в Україні як інноваційної моделі в післявоєнному розвитку агропробництва. *Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку: Scientific monograph*. Vol. 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. 408 p. С. 218–234. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-28>
  12. Соколюк К. Ю., Соколюк І. Ю. Розбудова агропромислових ринків України на локальному рівні: роль та значення для розвитку лікувально-курортної сфери у повоєнний період. *Ефективна економіка*. 2025. № 3. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.66>

## REFERENCES:

1. Burak V. H. (2025). Kraftove vyrobnytstvo roslynnoi produktsii: kontseptualni pidkhody y suchasni tendentsii rozvytku [Craft production of plant products: conceptual approaches and current development trends]. *Nauka i tekhnika sohodni (Seriiia "Pedahohika", Seriiia "Pravo", Seriiia "Ekonomika", Seriiia "Fizyko-matematychni nauky", Seriiia "Tekhnika")*, vol. 9(50), pp. 321–334. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9\(50\)-321-334](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9(50)-321-334) [in Ukrainian].
2. Burak V. H. (2025). Osoblyvosti tekhnolohii vyrobnytstva kraftovykh ovochevykh i fruktovykh chypsiv zi zberezheniam biolohichnoi tsinnosti [Technological features of producing craft vegetable and fruit chips while preserving biological value]. *Naukovy perspektivy*, vol. 9(63), pp. 709–720. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-709-720](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-709-720) [in Ukrainian].
3. Burak V. H., Sorokina A. M. (2026). Vplyv rozvytku kraftovykh kharchovykh vyrobnytstv na ekonomiku rehionu: rol profesiinoi osvity u formuvanni lokalnykh kadriv [The impact of craft food production development on the regional economy: the role of vocational education in training local personnel]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. (27), pp. 52–58. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2026-58-7> [in Ukrainian].
4. Hrynko T. (Ed.). (2024). Ekonomichni determinanty ta konkurentnistrahiirozvytkusuchasnykhbiznes-struktur [Economic determinants and competitive strategies for the development of modern business structures]: monohrafiia. Dnipro: Vydavets Bila K. O. Available at: [https://philpapers.org/archive/GRYLMH.pdf?\\_cf\\_chl\\_f\\_tk=wjE73PfGLBXsLcaFmdWN8E9dFeSjhdXL17MTiwuJwqc-1783011834-1.0.1.1-mzErm\\_W6qI0NA3Hc36hppDQg7H.Or8Zy7v2JjRSaUf0](https://philpapers.org/archive/GRYLMH.pdf?_cf_chl_f_tk=wjE73PfGLBXsLcaFmdWN8E9dFeSjhdXL17MTiwuJwqc-1783011834-1.0.1.1-mzErm_W6qI0NA3Hc36hppDQg7H.Or8Zy7v2JjRSaUf0) [in Ukrainian].
5. Kalinichenko L. L. (2022). Problemy rozvytku kraftovoi diialnosti v Ukraini [Problems of craft activity development in Ukraine]. *Ekonomika: realii chasu*, vol. 5(63), pp. 26–33. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.05.2022.3> [in Ukrainian].
6. Komlichenko O. O., Zhyvets A. M., Nakonechna V. I. (2023). Kraftove vyrobnytstvo yak dzherelo rozvytku turystychnoi haluzi rehionu [Craft production as a source of regional tourism development]. *Ekonomichniy prostir*, no. 188, pp. 37–40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-6> [in Ukrainian].
7. Mirzoieva T. (2025). Kraftove vyrobnytstvo yak odyin iz vektoriv stratehichnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Craft production as one of the vectors of strategic development of the national economy]. *Visnyk Poltavskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia "Ekonomika, upravlinnia ta finansy"*, no. 4, pp. 120–125. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2025.4.17> [in Ukrainian].
8. Savchenko I., Kavara V., Roiko O., Steshenko L., Roiko O. (Comp.). (2025). Modernizatsiia kharchovykh vyrobnytstv. "Zeleni" aspekty kraftovykh tekhnolohii funktsionalnykh kharchovykh produktiv [Modernization of food production. "Green" aspects of craft technologies for functional food products]: navch. posib. Available

- at: [https://hotelschool.lv/wp-content/uploads/2025/02/VPC\\_Toolkit\\_Craft-Technologies\\_compressed.pdf](https://hotelschool.lv/wp-content/uploads/2025/02/VPC_Toolkit_Craft-Technologies_compressed.pdf) [in Ukrainian].
9. Vdovichen A. A. (Ed.). (2025). Orhanizatsiino-upravliniski osnovy rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh voiennoho stanu ta povoiennoho vidnovlennia [Organizational and managerial foundations for the development of territorial communities under martial law and post-war recovery]: kolektyvna monohrafiia. Chernivtsi: Chernivetskyi torhovelno-ekonomichnyi instytut DTEU. Available at: [http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/3081/1/Organizational\\_management\\_fundamentals\\_mono.pdf](http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/3081/1/Organizational_management_fundamentals_mono.pdf) [in Ukrainian].
10. Prylepa N., Tomalia T., Antoshkova N. (2024). Osoblyvist kraftovoho vyrobnytstva v restorannomu biznesi [Specific features of craft production in the restaurant business]. *Development Service Industry Management*, no. 3, pp. 291–295. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(44\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(44)) [in Ukrainian].
11. Rybachek V. K. (2023). Deiaki aspekty rozvytku kraftovoho vyrobnytstva v Ukraini yak innovatsiinoi modeli v pisliavoiennomu rozvytku ahrovyrobnytstva [Some aspects of the development of craft production in Ukraine as an innovative model of post-war agricultural development]. In: *Suchasna paradyhma publichnoho ta pryvatnoho prava v umovakh staloho rozvytku* [Modern paradigm of public and private law in the context of sustainable development]: Scientific monograph (Vol. 2, pp. 218–234). Riga, Latvia: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-28> [in Ukrainian].
12. Sokoliuk K. Yu., Sokoliuk I. Yu. (2025). Rozbudova ahro-promyslovykh rynkiv Ukrainy na lokalnomu rivni: rol ta znachennia dlia rozvytku likuvalno-kurortnoi sfery u povoiennyi period [Development of Ukraine's agro-industrial markets at the local level: role and significance for the development of the health resort sector in the post-war period]. *Efektivna ekonomika*, no. 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.66> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 03.07.2026

Дата прийняття статті: 04.08.2026

Дата публікації статті: 04.09.2026